

הבקר בעצומו, כלומר כבד השמש מטילה צל קצר יותר על הקיר או הגדר או כמו שיונה גמבו אמרה לי ברישיקש, נפגש אחרי עשר ליד האלה גנגה, רק כאשר השמש יוצאת מאחורי ההרים, מתחמם. ואני מקפלת כביסה ליד המואזין, רוחצת פלים שנשארו מארוחה רחוקה, משקה עצים שמציינים מהחלון להר הזיתים, גרניום זוחל וגרניום עומד, צפרן, ירקה וקוקטוסים, מחזירה ספרים למדף ובגדים מקפלים לארון אבל רק כאשר הכיור לבן ונקי משאריות והרוח מניפה שמלת נשים ריקה מגוף, ושני מכנסי בנים, הכפסא הסמוד לשלחן המטבח עומד ועליו יושב הריק העתיק זה שרק אני זוכרת מלאותו וכל מי שנכנס מביט בו כאלו היה סתם כפסא מתנדנד וריק והודף אותו לקיר ורעש העץ הריק מכה בקיר זה בזה אז אני מרגישה את הרעד הבלתי נראה שפא מבטן האדמה ומטלטל את כל האותיות בספרים הסגורים ואת העולמות הסגורים בגופי הדברים, רק אז אני תופסת בכפסא ורוכבת עליו כאלו היה מלא ומתחילה למלא באותיות ובשורות את הבית ואת הנגר הזה.

הערות

1. אהרון אפלפלד, עד חוד הצער, כנרת-זמורה-ביתן, 2012, עמ' 33.
2. כאמור הרשימה ארוכה. לשם דוגמה ראו: י. שוורץ, קינת היחיד ונצח השבת, מאגנס וכתר, ירושלים 1996, א. מילנר, קרעי עבר, עם עובד, תל אביב 2003, ד. לאור, המאבק על הזיכרון, אופקים, עם עובד, 2009, תל אביב, "עגנון, אפלפלד והמיתוס היהודי", ש. שניידר, בתוך הקיום והזיכרון, כרמל, ירושלים 2010.
3. אהרון אפלפלד, עשן, עכשיו, ירושלים, 1962 עמ' 7.
4. בתוך מסות בגוף ראשון, ההסתדרות הציונית, ירושלים תשל"ט, עמ' 31.
5. ראו, דרך משל, ה. דוראי, "השפה הפואטית כאמצעי להתמודד עם הטראומה בכתיבתם של לוי ואפלפלד", 'מכאן', כרך ה. 2005, עמ' 101-110.
6. ראו: שוורץ, שם, עמ' 128-120.
7. אפלפלד מדבר בהרחבה על תפיסה זו בראיון למיקי גלזומן בגליון הראשון של 'מכאן', אוניברסיטת בן גוריון, 2000.
8. ראו בהקדמה לספרה של ח. נווה, נוסעים ונוסעות, האוניברסיטה המשודרת, הוצאת משרד הביטחון, 2002.
9. ראו: יהודה עמיחי, פתוח סגור פתוח, 1998 עמ' 116, ולעניין זה ראו מאמרה של סידרה דיקובן אזרחי
- "The Jewish Journey in the Late Fiction of Aharon Appelfeld", Mikan 5, The World of Aharon Appelfeld, 2005, pp. 47-56.
10. עם זאת יש להזכיר, את השער השני בספרו של י. שוורץ קינת היחיד ונצח

השבת, 1996, את ההערות בספרו של אבנר הולצמן מפת דרכים (הקיבוץ המאוחד, 2005) עמ' 81-79 ואת מאמרה של שחר פינסקה "הרכבת הרוהרת פנימה", 'מכאן', כרך ה', עולמו של אהרון אפלפלד, 2005, עמ' 88-77.

11. הכללה זו תקפה רק לגבי סיפורי מסע, אין הכוונה לרומן כמו מכות האור (1980) או העור והכתנת (1971) המתרחשים בארץ ישראל.
12. סיפוריה של צילי (1983) הוא יוצא דופן מבחינה זו.
13. עובדה מעניינת זו טעונה דיון והבהרה, ואולם אין היא מעניינתו במאמר זה.
14. עיון ברומן זה פרסמתי בכתב העת 'דור' בשנת 2009.
15. דן לאור (ראה הערה 2, עמ' 321) מביא את הרברים מתוך הרצאה שנשא אפלפלד בכנס על יצירתו באוניברסיטה העברית. בדינו הוא חוזר ומדגיש את השימוש המרובה שעושה אפלפלד בשדה הסמנטי של המסע, הדרך והמפות. 16. ראו למשל:

N. Sokoloff, "Aharon Appelfeld & the Translingual Imagination", Mikan N° 5, 2005, p. 91 ; Itzhaki, Masha. La langue de ma mère et la langue de Dieu : Le choix linguistique d'Aharon Appelfeld. Les cahiers du judaïsme, num. 23 (2008), pp. 40.

17. ראו מאמרו של י. בן מרדכי: Disability as Metaphor in "Two Novellas of Aharon Appelfeld", YOD n° 19, Paris 2014.
18. R. Dudai, "From Excess to Origin: Traversing Time Zones as an Act of Redemption in The Man who Never Stopped Sleeping by Aharon Appelfeld", Yod [En ligne], 19 | 2014
19. פתוח סגור פתוח, שוקן, 1998, עמ' 116.